

Între tradiție și progres

Despre regretatul Iancu Brezeanu, se spunea că ori de câte ori trecea prin fața fostei clădiri a Naționalului, se oprea pe loc și exclama, clătînînd cu amărăciune din cap: „Frumoasă instituție, domnule, da' tare-i singură!...”

Nu m-am gîndit niciodată să analizez tîlcul mai ascuns al acestei atît de ciudate locuțiuni. O clasam automat între celelalte anecdote ce le auzisem în legătură cu filozoficele plimbări nocturne ale savurosului și unicului, în felul său, conu' Iancu.

Urmărind însă recenta discuție inaugurată în paginile revistei „Teatrul” — fără să-mi dau seama, mi-am adus dintr-o dată aminte de el și de vorba lui.

La ce se gîndea conu' Iancu — m-am întreat — cînd afirma despre teatrul său că e atît de singur? Nu era singura instituție dramatică de stat și, în ceea ce privește calitatea spectacolelor sale, nu se putea spune că n-avea concurent în lumea teatrelor bucureștene. Deci „însingurarea” Teatrului Național avea alte cauze, mai ascunse, mai grave poate.

În fond, m-am gîndit, întreaga problemă a unui Teatru Național în capitala țării se reduce la definirea acelei diferențe specifice care deosebește structura și rostul său în raport cu celelalte teatre din țară. Un Teatru Național nu este un oarecare teatru de stat: în mișcarea noastră culturală prezența lui implică în egală măsură răspunderea față de o anume tradiție și obligația față de o anume misiune. Această caracteristică reprezintă, fără îndoială, un factor important, un factor de incontestabil prestigiu. Din fericire, nu mai există favoruri și prestigii „în sine”. Favorul și prestigiul — mai bine zis prestigiul bazat pe un favor — sînt vestigii ale unui trecut în care, de foarte multe ori, forma pretențioasă acoperea cu grijă un conținut lipsit de valoare. Și nu mă înșel, cred, cînd presupun că unul din relele de care nu s-a putut încă desface Teatrul nostru Național constă tocmai în acea „însingurare”, de care vorbea Iancu Brezeanu.

Majoritatea celor care au luat cuvîntul în această discuție angajată pe tema „ce a fost, ce este, ce poate și ce trebuie să fie Teatrul Național”, s-au lăsat ușor seduși de o anume nostalgie față de vechea instituție de înainte de război. „Să fie ce a fost — au spus aceștia — pentru că numai așa va ajunge ceea ce trebuie să fie”. Nu este în intenția noastră de a dărîma mitul unei sfinte tradiții. Ne sînt dragi amintirile; și pentru noi, vechiul Teatru Național a reprezentat casa părintească în care am crescut artistic, în care am învățat și în care am și realizat ceea ce se știe. Cu toate acestea, întoarcerea prea totală la trecut mi se pare nu numai anacronică, dar și greșită. Tradiția noastră teatrală e o tradiție de patru generații, o tradiție în plin mers. Reîntoarcerile în trecut, la forme de organizare, de program, de mentalitate depășite, înseamnă o falsificare, după a noastră părere, a înseși noțiunii de tradiție. Pentru că — o spunea atît de clar Ibrăileanu — „tradiția privește înainte”. Actualul Teatru Național trebuie să-și fixeze poziția în contem-

poraneitate ; avînd în spatele lui tot ce e valoros, clasic și specific în trecutul lui — Teatrul Național trebuie să privească înainte spre complicatele sarcini și probleme ce i le trasează noul nostru orizont cultural. Mai mult decît atît : el trebuie să fie în fruntea luptei ce se dă pentru o artă, pentru o mentalitate și pentru o etică nouă în lumea teatrului nostru. *De aceea, credem, specificul său nu trebuie să aibă la bază un favor al tradiției, ci un prestigiu al valorii prezente.*

N-aș vrea să mă mențin numai în sfera unor afirmații generale. Aș vrea să precizez cîteva din acele probleme care trebuie să fie luate în considerare și reconsiderare.

Vorbind despre o artă nouă, e nevoie, în primul rînd, să amintim raporturile pe care le-a avut și pe care trebuie să le aibă Teatrul Național cu autorii dramatici. Se impune în privința aceasta o schimbare de atitudine. În trecut, între autorul dramatic și consiliul artistic al Teatrului Național exista același raport ca între... Mahomed și celebrul său munte. Cu o singură excepție : că în timp ce muntele se putea porni spre profetul său, Teatrul Național nu s-a prea mișcat din poziția sa de așteptare. Această superioritate olimpică, de consacrare, de ultim for al încoronării cu lauri, trebuie depășită. Noua conducere a teatrului trebuie să găsească modalități de a conlucra cu autorii dramatici, încurajîndu-i, urmărindu-i, ajutîndu-i în muncă. Deci, alături de funcția de consacrare, de fixare în istoria literaturii, Teatrul Național trebuie să devină și un for de creație, un nucleu generator de opere, idei, varietate artistică.

O nouă mentalitate... Da, o nouă mentalitate bazată pe răspunderea pe care o are față de trecutul și față de viitorul acestui popor. „Prima scenă a țării noastre“, cum îi place să se intituleze, trebuie să ajungă într-adevăr prima scenă. Și acest primat trebuie să derive nu din prestigiul cîtorva nume „capete de afiș“, și nici din succesul repurtat într-un turneu sau altul. Teatrul Național trebuie să fie forul în care frămîntarea noastră artistică să-și găsească cea mai pură cristalizare, în care limba noastră literară trebuie să-și trăiască cea mai frumoasă clipă, în care specificul nostru național, stilul nostru cultural trebuie să-și găsească cea mai perfectă concretizare.

Expresia „Trec la Național ca să mă odihnesc“ trebuie clasată în arhivele moravurilor de odinioară. Fără să-și permită experimente de extrem, repertoriul și viziunea scenică a teatrului trebuie să aibă un caracter de luptă, de progres. Fără să se încece în tradiție, în clasic, același teatru trebuie să aibă mereu în vedere drumul parcurs pînă acum. Între tradiție și creație, între trecut și viitor, între clasic și modern, repertoriul Teatrului Național trebuie să țină acel echilibru care, cu vremea, va trebui să-și dea roadele sale mult așteptate. Pînă atunci, trebuie muncă, pricepere, elan ; numai astfel, generația actuală va putea să adauge o verigă la acel prețios lanț care e tradiția noastră. Sîntem un popor și o cultură tinere ; trebuie să învățăm să avem răbdare, respect și cinste în munca noastră. Stilul, lucefierii, gloria se nasc spontan, dar se nasc după o îndelungă și anonimă muncă de culise. De aceea, reformelor exterioare de îndreptare a activității teatrului nostru, noi le-am adăuga cîteva care vizează schimbări în morala intimă a colaboratorilor lui. În locul vanității și al complexului de superioritate, trebuie să se pună ambiția modestă a muncii și a datoriei împlinite ; în locul goanei după succes, goana după realizări de valoare ; în locul liniștii parnasiene, freamătul viu al șantierului în plină muncă. Numai în felul acesta, pornind dinlăuntru afară, se va putea ajunge la un Teatru într-adevăr Național și într-adevăr templu al culturii romînești.

Alexandru KIRIȚESCU

Principalul izvor și deuseu al dramaturgiei originale

Sîntem obișnuiți de multă vreme să numim Teatrul Național din București „prima noastră scenă“. Și aceasta nu era o vorbă goală. Naționalul a fost teatrul pe scena căruia